

I Did the Hokey Pokey, But I Turned Myself Around

Multiple Perspectives on Teshuva: Heaven, Community, and Self

Rabbi Ari Kahn

ari.kahn@biu.ac.il

*Sponsored by Gabor Szerb
In loving memory of his mother
Miriam bat Avraham A"H*

Hokey Pokey

hok·ey po·key / ˌhoʊ.ki ˈpoʊ.ki/ noun

1. A popular circle dance in which participants put a body part "in," take it "out," and turn themselves around.
2. A cultural metaphor for radical reorientation.

Key phrase: *"That's what it's all about."*

Hanky-Panky

han·ky-pan·ky / ˌhæŋ.ki ˈpæŋ.ki/ noun (informal)

1. Mischief, deceptive behavior, or questionable conduct.
2. Euphemistically, illicit romantic or sexual behavior.

Key phrase: *Something one later regrets.*

1. רמב"ם הלכות תשובה הקדמה

הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והוא שישב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה.

2. רמב"ם הלכות תשובה פרק א

הלכה ג - בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העברות. אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר (יחזקאל לג יב) "רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו". ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר (ויקרא טז ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם".

הלכה ד - במה דברים אמורים בשלא חלל את השם בשעה שעבר אכל המסלל את השם אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובא עליו יסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שיזמות. אלא תשובה יום הכפורים ויסורין שלשתן תולין ומיתה מכפרת שנאמר (ישעיה כב יד) "ונגלה באזני ה' אבאות וגו' אם יכפר העון הזה לכם עד תמתיך".

3. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

הלכה א - אי זו היא תשובה גמורה. זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופרש ולא עשה מפני התשובה. לא מיראה ולא מפלולן כח. כיצד. הרי שבא על אישה בעברה ולאחר זמן נתחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופרש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אמר (קהלת יב א) "וזכר את בוראיו בימי

בחורתי". ואם לא שוב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעלה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפלו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין שנאמר (קהלת יב ב) "עד אשר לא תחשך השמש והאור והיגרם והפוככים וישבו העבים אחר הגשם" שהוא יום המיתה. מפלל שאם זכר בוראו ושב קדם שימות נסלח לו:

הלכה ב - ומה היא התשובה. הוא שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמר בלבו שלא לעשה עוד שנאמר (ישעיה נה ז) "יעזב רשע דרכו" וגו'. וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא יט) "כי אחרי שובי שובי נחמתי". ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע יד ד) "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידנינו" וגו'. וצריך להתנדות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו:

הלכה ד - מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי פתו ומרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כלן לטובה ולדרך ישרה וגולה ממקומו. שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להפגע ולהיות ענו ושפל רוח:

הלכה ה - ושבת גדול לשב שיתנדב ברבים ויודיע פשעיו להם ומגלה עברות שבינו לבין חברו לאחרים ואומר להם אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך ונהרני היום שב ומתנחם. וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו גמורה שנאמר (משלי כח יג) "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים בעברות שבינו אדם לחברו אבל בעברות שבינו אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גלם. אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתנדב עליהם לפני רבים סתם. וטובה היא לו שלא נתגלה עונו שנאמר (תהילים לב א) "אשרי גשוי פשע פסוי חטאה": "א"א וכן עבירות המפורסמות ומגולות אף על פי שאינן עם חבירו שכמו שנתפרסם החטא כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים. הלכה ח - עברות שהתנדב עליהם ביום הכפורים זה חוזר ומתנדב עליהן ביום הכפורים אחר אף על פי שהוא עומד בתשובתו שנאמר (תהילים נא ה) "כי פשעי אני אדע וחסאתי נגדי תמיד":

4. רמב"ם הלכות תשובה פרק ז

הלכה ב - לעולם יראה אדם עצמו כאלו הוא נוטה למות ושם ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאו. לפיכך ישוב מחטאיו מיד ולא יאמר כשאזקין אשוב שם ימות טרם שיזקין. הוא ששלמה אמר בחכמתו (קהלת ט ח) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים":

הלכה ג - אל תאמר שאין תשובה אלא מעברות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגנבה. אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הפעם ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת המון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרש מהם. וכן הוא אומר (ישעיה נה ז) "יעזב רשע" וגו':

הלכה ד - ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאלו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופרש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמד בו. כלומר מעלתו גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם:

הלכה ה - כל הנביאים כלן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר (דברים ל א) "והיה כי יבאו עליך כל הדברים" וגו' (דברים ל ב) "ושבת עד ה' אלהיך" (דברים ל ג) "ושב ה' אלהיך" וגו':

הלכה ו - גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר (הושע יד ב) "שובה ישראל עד ה' אלהיך". ונאמר (עמוס ד ו) "ולא שבתם עדי נאם ה'". ונאמר (ירמיה ד א) "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב". כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים. אמר ה' זה שנאוי לפני המקום משקץ ומרחק ותועבה. והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד. וכן אפה מוצא שבלשון שהקדוש ברוך הוא מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים. שנאמר (הושע ב א) "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". ונאמר בפיכניהו בראשעתו (פתיב) [פתיבו] (ירמיה כב ל) "את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח ביקומו", (ירמיה כב כד) "אם יהיה פניהו בן

יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיניו וגו'. וכיון ששבו בגלותו נאמר בזרפבל בנו (חגי ב כג) "ביום ההוא נאם ה' צבאות אקח זרפבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם":

הלכה ז - כמה מעלה מעלת תשובה. **אִמֵּשׁ הָיָה זֶה מִבְּדֵל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נט ב) "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הֵיוּ מִבְּדֵלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם". צועק ואינו נענה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א טו) "כִּי תִרְבוּ תִפְלָה" וגו'. **וְעוֹשֶׂה מִצּוֹת וְטוֹרִפִּין אוֹתָן בַּפְּנֵיוֹ שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה א יב) "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רָמֵס תִּצְרִי", (מלאכי א י) "מִי גַם בָּכֶם וַיִּסְגֹּר דְלָתִים" וגו'. **וְהַיּוֹם הוּא מִדְּבָק בַּשְּׂכִינָה** שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד ד) "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם". **צוּעַק וְנִעְנָה מִיָּד** שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סה כד) "וְהָיָה טָרֵם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה". **וְעוֹשֶׂה מִצּוֹת וּמִקְבְּלִין אוֹתָן בְּנִחָה וְשִׁמְחָה** שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ט ז) "כִּי כָבֹד רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשָׂיו". **וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׂמֵחָאִים לָהֶם** שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג ד) "וְעֶרְכָּה לֵה' מִנִּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשֵׁנִים קִדְמֹנִית":

הלכה ח - **בְּעָלֵי תְשׁוּבָה דֹרְכֵן לַהֲיוֹת שְׂפִלִים וְעֲנוּיִם בְּיוֹתֵר**. אִם חָרְפוּ אוֹתָן הַפְּסִילִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָאוּשׁוּנִים וְאָמְרוּ לָהֶן **אִמֵּשׁ הָיִיתָ עוֹשֶׂה כֹּךְ וְכָךְ וְאִמֵּשׁ הָיִיתָ אוֹמֵר כֹּךְ וְכָךְ**. אֵל יִרְגִּישׁוּ לָהֶן אֵלָּא שׁוֹמְעִין וּשְׂמִיחִים וְיוֹדְעִין שֶׁזֶּה זְכוּת לָהֶם. **שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם בּוֹשִׁים מִמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁעָבְרוּ וְנִכְלָמִים מֵהֶן זְכוּתָם מִרְבָּה וּמַעֲלָתָם מִתְגַּדֶּלֶת**. וְחֹטֵא גָמוּר הוּא לֹא לִבְעַל תְּשׁוּבָה זָכָר מַעֲשֵׂיו הָרָאוּשׁוּנִים אוֹ לַהֲזַכִּירָן לִפְנֵיו כְּדֵי לִבְיָשׁוּ. אוֹ לַהֲזַכִּיר דְּבָרִים וְעֲנִינִים הַדּוֹמִין לָהֶם כְּדֵי לַהֲזַכִּירָם מֵהַ עֲשָׂה. **הַכֹּל אֲסוּר וּמִזְהָר עָלָיו בְּכָלל הַנִּיחַ דְּבָרִים** שֶׁהַזְהִירָה תּוֹרָה עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה יז) "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ":

5. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג

הלכה א - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ לוֹ זְכוּת וְעוֹנוֹת. מִי שֶׁזָּכִיתִיו יִתְרוֹת עַל עוֹנוֹתָיו צָדִיק...
הלכה ב - אָדָם שֶׁעוֹנוֹתָיו מִרְבִּין עַל זְכוּתָיו מִיָּד הוּא מֵת בְּרָשָׁעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל רֹב עוֹנָה. וְכֵן מִדִּינָה שֶׁעוֹנוֹתֶיהָ מִרְבִּין מִיָּד הִיא אוֹבְדָת שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח כ) "וַיִּצְעַק סָדָם וְעֶמְרָה כִּי רַבָּה" וגו'. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ אִם הֵיוּ עוֹנוֹתֵיהֶם מִרְבִּין מִזְכוּתֵיהֶן מִיָּד הֵן נִשְׁחָתִין שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו ה) "וַיִּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם". וְשִׁקוֹל זֶה אֵינוֹ לִפִּי מִנְּן הַזְכוּת וְהָעוֹנוֹת אֵלָּא לִפִּי גִדְלָם. יֵשׁ זְכוּת שֶׁהִיא כְּנֶגֶד כְּמָה עוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יד יג) "וַיַּעַן נִמְצָא בּוֹ דָּבָר טוֹב". וַיֵּשׁ עוֹן שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כְּמָה זְכוּת שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ט יח) "וְחֹטֵא אֶחָד יִבְדֹּק טוֹבָה הַרְבֵּה". וְאִין שׁוֹקֵלִין אֵלָּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אֵל דַּעוֹת וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הַיָּדוּעַ עוֹרְכִין הַזְכוּת כְּנֶגֶד הָעוֹנוֹת:

הלכה ד - ... לִפְיֶכָּה צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיִּרְאֶה עֲצָמוֹ כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה כְּאֵלּוֹ חֲצִיו זָכָי וְחֲצִיו חֲטָי. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם חֲצִיו זָכָי וְחֲצִיו חֲטָי. חֲטָא חֲטָא אֶחָד הָרִי הַכָּרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ לְכַף חוֹבָה וְגֵרָם לוֹ הַשְׁחָתָה. עֲשֶׂה מִצְוָה אַחַת הָרִי הַכָּרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ לְכַף זְכוּת וְגֵרָם לוֹ וְלָהֶם תְּשׁוּעָה וְהַצְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י כה) "וְצָדִיק יִסּוֹד עוֹלָם" זֶה שֶׁצָּדִק הַכָּרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם לְזָכוּת וְהַצִּילוֹ. וּמִפְּנֵי עֲנָן זֶה נִהְיָ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לַהֲרַבּוֹת בַּצְדָקָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְלַעֲסֹק בְּמִצּוֹת מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים יִתֵּר מִכָּל הַשָּׁנָה. וְנִהְיָ כָּלֵם לְקוֹם בְּלִילָה בַּעֲשָׂרָה יָמִים אֵלּוֹ וְלַהֲתַפְּלֵל בְּבִתִּי פְּנִסִּית בְּדְבָרֵי תַחֲנוּנִים וּבְכַפּוּשִׁין עַד שֶׁיֵּאָדָר הַיּוֹם:

הלכה ה - בְּשַׁעֲה שֶׁשׁוֹקֵלִין עוֹנוֹת אָדָם עִם זְכוּתָיו אֵין מִחְשָׁבִין עָלָיו עוֹן שֶׁחֲטָא בּוֹ תַחֲלָה וְלֹא שְׁנֵי אֵלָּא מִשְׁלִישִׁי וְאֵילָף. אִם נִמְצָאוּ עוֹנוֹתָיו מִשְׁלִישִׁי וְאֵילָף מִרְבִּין עַל זְכוּתָיו אוֹתָם שְׁתֵּי עוֹנוֹת מִצְטָרְפִים וְדָנִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל. וְאִם נִמְצָאוּ זְכוּתָיו כְּנֶגֶד עוֹנוֹתָיו אֲשֶׁר מִעוֹן שְׁלִישִׁי וְאֵילָף מַעֲבִירִים כָּל עוֹנוֹתָיו רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. לִפִּי שֶׁהַשְּׁלִישִׁי נִחְשָׁב רֵאשׁוֹן שֶׁכָּבֹד נִמְחָלוּ הַשְּׁנִיִּים. וְכֵן הָרִבִּיעִי הָרִי הוּא רֵאשׁוֹן שֶׁכָּבֹד נִמְחָל הַשְּׁלִישִׁי וְכֵן עַד סוּפֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּיחִיד שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג כט) "הֵן כָּל אֵלָּה יַפְעֵל אֵל פַּעֲמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר". אָבֵל הַצְבִּיר תּוֹלִין לָהֶן עוֹן רֵאשׁוֹן שְׁנֵי וְשְׁלִישִׁי שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ב ו) "עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אֲרָבָעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ". וְכִשְׁמִחְשָׁבִין לָהֶן עַל דְּרָה זֶה מִחְשָׁבִין לָהֶן מִרְבִּיעִי וְאֵילָף. **הַפִּינוּגִים אִם הָיָה בְּכָלל מִחְצָה עוֹנוֹת שֶׁלָּהֶן שְׁלֹא הֵנִיחַ תַּפְלִין מֵעוֹלָם דָּנִין אוֹתוֹ כְּפִי חֲטָאוֹ וַיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא**. וְכֵן כָּל הַרְשָׁעִים שֶׁעוֹנוֹתֵיהֶן מִרְבִּים דָּנִין אוֹתָן כְּפִי חֲטָאֵיהֶם וַיֵּשׁ לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא אֲף עַל פִּי שֶׁחֲטָאוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס כא) "וְעַמָּה כָּלֵם צָדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ". אֶרֶץ זֹו מְשָׁל כְּלוֹמֵר אֶרֶץ הַחַיִּים וְהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן חֲסִידֵי אֱמוּנָת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא:

הלכה יד - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אֵלּוֹ שְׁמִינִי אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן מִיִּשְׂרָאֵל אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וַיֵּשׁ עֲבָרוֹת קְלוֹת מֵאֵלּוֹ וְאֲף עַל פִּי כֵן אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁהֲרִגִיל בָּהֶן אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (וּכְדִי) [וּכְדָא] הֵן לַהֲתַרְחֹק מֵהֶן וְלַהֲזַהֵר בָּהֶן. וְאֵלּוֹ הֵן. הַמְכַנֶּה שֵׁם לַחֲבֵרוֹ. וְהַקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ בְּכַנּוּיָו. וְהַמְלַבֵּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים. וְהַמְתַּכַּבֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ. וְהַמְבַּזֵּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים. וְהַמְבַּזֵּה רַבּוֹתָיו. וְהַמְבַּזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת. וְהַמְחַלֵּל אֶת הַקִּדְּשִׁים. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכָּל אֶחָד**

מאלו אין לו חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה הרי זה מבני העולם הבא שאין לה דבר שעומד בפני התשובה. אפילו פפר בעקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה נז יט) "שלוש שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי בין במטמוניות מקבלין אותן שנאמר (ירמיה ג יד) "שובו בנים שובבים". אף על פי שעדין שובב הוא שהרי בסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה:

6. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ה

ישראל שעבד עבודת פוכבים הרי הוא כעובד פוכבים לכל דבריו ואינו פושט ישראל שעובר עבירה שיש בה סקילה, מומר לעבודת פוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה, וכן האפיקורסים מישראל אינו פושט ישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם שנאמר כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים, והאפיקורסים הם המתים אחר מחשבות לפם בסכלות דברים שאמרנו עד שנמצאו עוברים על גופי תורה להכעיס בשאט בנפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון, ואסור לספר עמקו ולהשיב עליהן תשובה כלל שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה, ומחשבה של אפיקורוס לעבודת פוכבים.

7. שו"ת הרמב"ם סימן רסד

שאלה המקילה שני ענינים. ועוד, מה שאמר הדרתו בפרק השני מהלכות ע"ז וכן המינים מישראל אינו פושט ישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלין אותו בתשובה לעולם. ואמר הדרתו בפרק השלישי מן הלכות תשובה בד"א שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא, כשמת בלא תשובה, אבל אם שב מרשעו והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא, שאין לה דבר שעומד בפני התשובה. וקשה מה שנאמר על המינים אין מקבלין אותו בתשובה לעולם, והרי נאמר בסוף הפרק על מי ששב מן הכל, (שם מקבלין) אותו. יורנו הדרתו הקדושה, המקום יאיר עינינו במאור תורתו, אמן. התשובה... ומה שאתם חושבים לסתירה בדבר המינים, אין בו סתירה כלל, לפי שאחד משני המאמרים (הוא) אין מקבלין אותו בתשובה, ר"ל בזה, שאנו לא נקבל מהם תשובה ולא נראים בחזקת בעלי תשובה, אלא בחזקת מינים, כפי שהיו, והצדיקות שהם מראים היא או מסבת הפחד או לגנב דעת הבריות. וזה המאמר האחרון הוא, שאם שבו באמת במה שבינם לבין בוראם, יש להם חלק לעולם הבא, וזה דין בדבר מה שבינם לבין בוראם, וזה הראשון בדבר מה שבינם לבין בני האדם. וכתב משה.

8. רמב"ם הלכות תשובה פרק ד

הלכה ה- ומקו חמשה דברים העושה אותם ומשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרש מהו. לפיכך צריך אדם להזהר מהו שמה ידבק בהו והו פלן דעות רעות עד מאד. ואלו הן. רכילות. ולשון הרע. ובעל חמה. ובעל מחשבה רעה. והמתחבר לרשע מפני שהוא לומד ממעשיו והו נרשמים בלבו. הוא שאמר שלמה (משלי יג כ) "ורעה כסילים ירוע". וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהם תמיד, קל וחומר לבעל תשובה: הלכה ו- כל אלו הדברים וכיוצא בהם אף על פי שמעבדין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהו הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא:

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות ושאר ברכות סימן נג סעיף ד

שלים צבור צריך שיהיה הגון. ואיזהו הגון, שיהיה ריקן מעברות, ושלא יצא עליו שם רע, אפילו בגלדותו, ושיהיה ענו ומרצה לעם, ויש לו נעימה, וקולו ערב, ורגיל לקרות תורה נביאים וכתובים.

10. משנה ברורה סימן נג ס"ק טז

בילדותו - אפילו נתברר לנו [טז] שעשה אז תשובה ע"ז הענין אפ"ה אין למנותו לכתחלה לש"ץ.

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף א

הנה.... וידקדקו לחזר אחר שלים צבור היומר הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצא, שיתפלל סליחות וימים נוראים; ושיהיה בן שלשים שנים, גם שיהיה נשוי (כל בו). מיהו כל ישראל פשרים הם, רק שיהיה מרצה לקהל; אבל אם מתפלל בחזקה, אין עונין אחריו אמן.

12. משנה ברורה סימן תקפא ס"ק יא

(יא) בתורה ובמעשים - וראוי [טו] שיהיה הש"ץ והתוקע בעלי תשובה גמורה גם ראוי שילמדו הכונות מהתפלות והתקיעות והוא מהזהר... מי שבא בערכאות של הגוים [יט] אין ראוי להיות ש"ץ בר"ה ויוה"כ אא"כ עשה תשובה. אם רואה שיש מחלוקת בשביל התפלה [כ] לא יתפלל אף על פי שיתפלל מי שאינו הגון:

14. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיט סעיף טו

(טו) המוכר דברים האסורים, מעבירים אותו ומשקמים אותו; ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בדבר חשוב, שנדאי עשה תשובה בלא הערמה, כיון שאינו חס על ממונו.

(טז) טבח שמעשיו מוכיחים שהיה רוצה להכשיל הצבור להאכילם טרפות, כגון שחתך הסרכות, מסלקין אותו; ומכל מקום פטור מלשלם דמי הבהמה לבדלים.

(יז) טבח שניצאת טרפה מתחת ידו, אין לו התנצלות לומר: שוגג הייתי.

(יח) טבח שניצאו טרפות מתחת ידו, מתמת שאינו בקי, יש לו תקנה שילמד ויחכם. {הגה: והא דצריך לילך למקום שאין מכירין אותו ולעשות תשובה, הינו שעשה במזיד או מחזק לכה, אבל אם נוכל לומר שבטעות נעשה לו, סגי בקבלת דברי חברות ונעשה תשובה לפי ראות עיני הדין (תשובת הרא"ש ותשובת הריב"ש). ועין לעיל סוף סימן ס"ד.}

15. ספר השל"ה הקדוש - מסכת ראש השנה - פרק תורה אור (כד)

ומזה ישא קל וחומר האדם על עצמו, שצריך לכונן דעתו בימים אלו לטהר כל דרכיו המקולקלים, וצדקו דברי הרבינו יונה החסיד בספר שערי תשובה, וכל שכן שליח ציבור שהוא עולה במקום כהן גדול שצריך לדמות אליו בכל האפשר, ולעסוק בכל יום קצת בעבודת היום האדיר לגלותו על שאר הימים, ועם כל זה היו שבעה ימים ימי הפרשתו כדי לגלות האדם על שבעה בנים כנודע, וגם לזה יכוין דעתו ובזה יישר לכת, עד כאן לשונו:

16. שולחן ערוך חושן משפט הלכות עדות סימן לד הקדמה עדים הפסולים מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים.

(א) רשע פסול לעדות. ואפלו עד פשר, שיודע בחברו שהוא רשע, ואין הדברים מכירים רשעו, אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהיא עדות (לשון הרמב"ם פ"י מעדות) אמת. ואין צריך לומר, עד פשר שהוא יודע בעדות לחברו, ונדע שהעד השני שעמו עד שקר, שאסור לו להעיד.

(ב) איזהו רשע, כל שעבר עברה שחייבים עליה מלקות; ואין צריך לומר אם חייבים עליה מיתת בית דין. לא שנא אם עבר לתאבון, לא שנא אם עבר להכעיס. {הגה: עבר עברה שאין בה מלקות, פסול מדרבנן (רבנו ירוחם נ"ב ח"ד)}

(כה) אין אדם נפסל בעברה על פי עצמו, אלא על פי עדים שיעידו עליו, שאין אדם משים עצמו רשע (רמב"ם פ"ב מטוען). {הגה: ומכל מקום, אין עושין אותו עד, לכתחלה, כדלקמן סימן צ"ב סעיף ה'. וכן אין נפסל על קול וחדש בעלמא, כגון מי שחשוד על עריות, שרגיל עם עריות ומתחזק עמהם, וקול יוצא עליו, פשר לכל עדות חוץ מלעדות אשה (טור ס"ט). ועין בדין התשודים ב"ד סימן קי"ט.}

(כט) כל מי שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית דין חוזר לכשרותו. אבל שאר פסולי עדות, שהם פסולים משום ממון שחמסו או שגזלו, אף על פי ששלמו, צריכים תשובה ונהרי הם פסולים, עד שינדע שחזרו בהם מדרךם הרעה. מאימתי חזרת מלוי ברבית, משיקרעו שטרותיהם מעצמם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילוי ברבית אפלו לגוי. וצריך להחזיר כל מה שלקח ברבית, לבעליהם; ואם אינו יודע ממי לקח, צריך לעשות בו צרכי רבים. {הגה: (העטור) ויש אומרים דכל זה דוקא במי שרגיל לגזל ולגנב, אבל מי שגנב וגזל באקראי בעלמא, מיד שהחזיר מה שגנב וגזל, הני תשובה. ודוקא אם החזירו מעצמו, אבל אם לא החזיר רק על ידי פניית בית דין, לא מהני החזרה עד שיעשה תשובה (טור סט"ו והרא"ש פ"ל נ"ט), וכן נראה לי}

(ל) מאימתי חזרת המשחקים בקביא, משישבירו פספסיהם (פי', כלי השחוק הנזכר והם הקביאות) ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא יעשו אפלו בתנאים.

(לא) מאימתי חזרת מקריחי יונים, משישבירו הכלים שצדין בהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שאפלו במדבר לא יעשו. ויש אומרים דגם כן ובמשחקים בקביא צריכים להחזיר המעות שהרווחו (ר"י נ"ב ח"ד ובית יוסף בשם הרא"ש פרק זה בורר) {

(לד) חזרת טבח שהיה בודק לעצמו ומוכר וניצא טרפה מתחת ידו שילבש שחורים ויחפס שחורים, וילך למקום שאין מכירים אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או יוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב {ועין ב"ד סימן קי"ט} (לה) חזרת עד זומם שילך למקום שאין מכירים אותו, ונתנו לו ממון חשוב להעיד שקר, ולא רצה.

17. שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן קפה רבי יוסף שאול הלוי נתנזון (1810–1875)

בשנת תרי"ג (1853) אירע בעיר אחד נשמע קול על מלמד אחד שמתגורר שם זה שמנה שנים והילדים אשר למדו אצלו בקטנותם וכעת הם בני י"ג שנה ויותר הם מעידים שבקטנותם כאשר למדו אצלו טימא אותם במשכב זכור ר"ל ובקיץ העבר כשנודע הדבר לאיש ירא אלקים צעק צעקה גדולה ומרה ובא הדבר לפני הרב האב"ד והנה לא רצו לקבל גבי"ע = גביית עדות = וזה האיש קבל על עצמו באלה ובשבעה שתיכף אחר הזמן יסע משם והנה אח"כ רצה להיות מלמד בלבוב וכאשר נשמע הקול בלבוב שלח בעה"ב אחד נכבד מכתב להרב אבד"ק והוא השיב כי ישב עם ב"ד לחקור ולדרוש הדבר ולא מצא שמץ פסול עפ"י ד"ת ולא הי' שום בירור על הענין ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ... וא"כ כאן שהיו קטנים בעת שהיה המעשה ואינם נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקוטנם כמבואר בחו"מ/ סימן ל"ה רק במילי דרבנן וכאן לפסול את האדם ודאי לא נאמנים אמנם לפמ"ש המהרי"ק והתה"ד וקבעו הרמ"א בש"ע שבמקום שא"צ /שא"ד/ להיות עדים כשרים נאמנים אפילו אשה וקטן וא"כ בדבר זה שבודאי א"א להיות גדולים וא"א שתהיו עדות בדבר דבלי ספק האיש הלז אף אם הוא רשע ופריץ אבל במסתר מעשהו ורק בילדים קטנים משחק וכמתלהלה בזיקים ואומר הלא משחק אני א"כ פשיטא דנאמנים להעיד ... וא"כ איפוא אוי לנו שבימינו עלתה כך שיהיה איש כזה מלמד תינוקות של בית רבן אשר הבל פיהם טהור ויש לחוש שהבל פיו הטמא יטמא אותם וע"כ על דעתי שמהראוי להסיר כתר המלמדות מעל ראשו ויחשוש לנפשם עד אשר ישוב בתשובה שלימה ובסגופים כראוי ואז ישוב לקבל ד"ת = דברי חבירות = ויהיה לו לכפרה על חטאיו וכ"ז שאינו מתודה על חטאיו לא שייך תשובה כמ"ש התב"ש בסמ"ב והארכתי בזה בתשובה לדראהביטש בדבר השו"ב אשר שם והוגד לי בשם אחד גדול הגאון הצדיק וחסיד מו"ה דוד זצ"ל בעהמ"ח אהבת דוד ויהונתן שפירש בדרך מוסר מ"ש בש"ע המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש ואמר שקאי על מי שמטיל קרי ואמר שזה מן הצופים ולפנים דעינא וליבא תרין סרסורי דעבירה לזה אמר לא ישב שאינו מועיל תשובה ופניו כלפי הקדש ודפח"ת. ...

18. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יז הלכה ז - ט

הלכה ז- כל מי שחטא ולקה חוזר לכשרותו שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך, אף כל מחוייבי כרת שלקו נפטרו מידי כריתתן.
הלכה ח- כהן גדול שחטא לוקה בשלשה כשאר כל העם וחוזר לגדולתו.
הלכה ט- אבל ראש הישיבה שחטא מלקין אותו ואינו חוזר לשררותו גם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין שמעלין בקודש ולא מורידין.

19. שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים עח

העתק תשובה להרמב"ם ז"ל בלשון ערבי מה יאמר אדוננו באיש שהיא מפורסם במינוי החיזון והוא תלמיד ויצא עליו קול עבירה אין ראוי להזכירה אבל לא נתברר עליו עדות בעדים כשרים ויש לו אויבים האם יסירוהו ממנוי החיזון או לא ומה הוא מתחייב על זה. ואם נתקיים העדות וקבל מה שהוא חייב מן הדין אם יסירוהו ממנוי אחר שקבל עונשו או לא. ואם העיד עליו עד אחד מה יעשה בו:

תשובה מה שראוי שידע כל חכם שאין ראוי להסיר שום ממונה ממנוי בשביל שיצא עליו קול ואפי' שלא יהיו לו אויבים אבל אם יש לו במקום הזה בני אדם שונאין אותו ובעלי (רצון) [חוצין] בכיוצא בזה לא נאמר לא טובה השמועה כמאמרם ז"ל בכיוצא כזה הני מילי היכא דליכא אויבים אבל היכא דאיכא אויבים הוא דמפקי קלא. ואם נתקיים עליו העדות ג"כ אינו מן הדין להסיר אותו אם קבל עליו מה שהוא חייב שאין מורידין אדם מקדושתו מסנהדרין גדולה ועד חזן הכנסת אלא א"כ עבר עבירה בפרהסיא ואם לא יתברר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו כמאמרם ז"ל תלמיד חכם שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא שנא' וכשל נביא עמך וגו' כסוה כלילה ואלא צורבא מרבנן שסרח היכי נעביד כי הא דבמערבא ממנו אנגודא ולא ממנו אשמתא ומשעה שלקה אחיך הוא וראוי ג"כ שיהיה המלקות בצנעא ואין ראוי לחסר מכבודו מאומה דצורבא מרבנן קודשא בריך הוא תבע יקריה ולא יבהל אתכם מעשה דרב יהודה בההוא צורבא מרבנן לפי שכבר ביארו אותו ואמרו דעבד כר' אלעאי שהלך במקום שאין מכירין אותו והיה עושה מה שלבו חפץ ונתחייב לפרסמו לפי שהעם העידו על מעשיו לא מפני הקול לבד. והאיש אשר דבר כנגד אותו תלמיד ואפי' העיד שראה בעיניו חייב נדוי לא יתכן אפקרותא גדולה מזו ולוקה משום מוציא שם רע כי ההוא מעשה דטוביה חטא זיגוד

מנגיד והזהירו בכבוד תורה כי נר מצוה ותורה אור ושלום וכתב משה בר רבינו מיימון זצ"ל. ויש לדקדק עליו ז"ל ממה שכתב בחבורו פי"ז מהלכות סנהדרין וז"ל כהן גדול שחטא לוקה בג' כשאר כל העם וחוזר לגדולתו אבל ראש הישיבה שחטא מלקין אותו ואינו חוזר לשורתו וגם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין שמעלין בקדש ולא מורידין עכ"ל. ויש לומר שלא כתב הרב בתשובתו אלא /אלא/ מסנהדרי גדולה ועד חזן הכנסת אבל ראש ישיבה שהוא במקום משה רבינו והוא הנשיא למעלה מן הסנהדרין אין חוזר לשורתו ונראה לי שהטעם הוא מפני שכל חטאות הנשיא חשבינן להו כאלו עבר בפרהסיא ואיכא חלול השם טובא ולפיכך אין מחזירין אותו לשורתו וכן כתב בהדיא אלא א"כ עבר בפרהסיא. ותו כיון שהוא עומד במקום משה רבינו להישיב את העם וכתב התקושו וקושו קשט עצמך ואח"כ קשט את אחרים והני טעמי לא שייכי כולי האי בכ"ג ולפיכך חוזר לגדולתו

20. תלמוד בבלי מסכת יומא דף יט עמוד א

ואמרו לו אישי כהן גדול וכו', לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: הני פהני - שלוחי דרחמנא ננהו. דאי אמרת שלוחי דידן ננהו. יומא דף יט עמוד ב מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי?

21. רמב"ם הלכות נדרים פרק ו הלכה ה

היה שמעון פהן הרי הוא מתר להקריב קרבנות ראובן, שהפנהגים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן,

22. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מט עמוד ב

על מנת שאני צדיק, אפלו רשע גמור - מקדשת, שמא הרהר תשובה בדעתו.

23. רמב"ם הלכות אישות פרק ח הלכה ה

על מנת שאני צדיק אפלו רשע גמור הרי זו מקדשת מספק שמא הרהר תשובה בלבן,

24. שעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת סנהדרין דף ז עמוד א

קלג) ויש להביא ראיה לדבר זה, דיש לחלק בין הכפרה והפקעת שם רשע, ואינם תלויין זה בזה, מהא דאיתא בגמ' (קידושין מט ע"ב) שאם קידש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו, וכן פסק ברמב"ם (אישות פ"ח ה"ה) דספק מקודשת שמא הרהר תשובה. ולכאן דברי הגמ', ופסקו של הרמב"ם קשים טובא, שהרי מבואר בגמ' (יומא פו ע"א), שאם עבר על לא תעשה, דתשובה תולה ויום הכיפורים מכפר וכו', וכן פסק ברמב"ם ריש הל' תשובה.¹¹⁵ ועוד, דברמב"ם ריש הל' תשובה מבואר שאינו מתכפר עד שישוב ויתוודה וידוי דברים, הרי לן דוידוי דברים ג"כ מעכב בכפרה, והיאך אמרינן דמקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, בלא וידוי ובלא יום הכיפורים. אלא דמוכח מכאן דחלוק דין כפרה מהפקעת שם רשע, דכפרה והפקעת שם רשע אינם תלויין זה בזה כלל, דלכפרה דוקא בעינן וידוי ויום הכיפורים, אבל החלות שם רשע נפקע ממנו מיד בשעשה תשובה. ומשום הכי אמרינן דמקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, שהרי קידש אותה על מנת שאני צדיק, דתלוי בשם רשע או צדיק החל בגברא, ולא בכפרה.¹¹⁶

25. שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן לה

תשובה לק"ק פלונית להרב המופלא מוהר"ר פלוני נר"ו אב"ד דק"ק הנ"ל, תק"ל:

מכתבו על הבי דואר מן ט' דנא הגיעני יום אתמול ואף כי כעת טרידנא עדיין בטרדות התלמידים מצורף לזה טרדות זמנים הללו עם כל זה הואיל והדבר נוגע לפתח שבים אמרתי שערי תשובה לעולם פתוחים. ובפרט שמזכיר במכתבו שהוא לצורך בר בי רב. והנה שורש השאלה שאחד נכשל בא"א כמה שנים שלש שנים רצופות שהיה בביתה, ועתה נתעורר בתשובה ואשרי לו שתורתו עמדה שלא ישתקע בטומאה ונפשו לשאול הגיע שהוא עתה חתן האשה הזאת שנשא בתה אם מחויב להודיע לחמיו שיפרוש מאשתו הזונה או שתיקתו יפה כי המה אנשי השם ויש להם בנים חשובים בתורה ובמשפחה יקרה ויש לחוש לפגם משפחה ומשום כבוד הבריות רשאי הבעל תשובה להיות בשב ואל תעשה שלא להודיע לחמיו כלל:...

והנה מה שביקש מעלתו ממני לסדר לבעל תשובה זה תשובה על עונו והזכיר שהוא אדם חלוש מאוד לא יסבול קושי התעניתים וסיגופים גם הזכיר נפלאות מהתמדת לימודו יומם ולילה ואינו שח שיחה בטילה כלל ואינו שוכב בלילה

¹¹⁵ וכעין זה הקשה בהקדמה לס' דרך פקודיך (לבעל הבני יששכר).

¹¹⁶ ע' במה שכתב רבינו בעצמו בענין זה, באגרות הגרי"ד הלוי עמ' כג, וע"ע שם עמ' כ"ה במה שהק' הג"ר מנחם קראקאווסקי זצ"ל משבועות יב ע"ב. וע"ע במנחת חינוך (מצוה שסד סוף אות א) שביאר כעין דברי רבינו, ובאות ג שם.

במטה כלל. הנה הקשה לשאול ממני דבר קשה שאיני רגיל להשיב לשואל ממני שאלה בדבר שלא אוכל למצוא שורש בדברי הגמ' והפוסקים כי לא מצינו בכל התלמוד מספר התעניות ימים חרוצים וקצובים לכל חטא ואשמה כפי חומר העון. הן אמת שצום כתיב בפסוק בנביאים לצורך התשובה שובו עדי בצום וגו'. אמנם הגבלת מספר התעניות לא נתפרש לא בכתוב ולא בגמרא רק שספרי המוסר והתשובה האריכו בזה ורוב דבריהם בנויים על סברות כרסיות בלי שורש וספר אחד נשען על חבירו בלי יסוד כלל. ומצינו בזה הרבה חומרות והרבה קולות ולכן קשה עלי להשיב בזה, וביחוד אחרי רואי שהבעל תשובה עצמו הוא צורבא מרבנן יסדר הוא לעצמו הלא כל ספרי המוסר והתשובה מצויים ביד כל אדם. אמנם אחרי אשר מעלתו מפציר בזה והאיש הוא צורבא מרבנן ואיש חלוש לכן לא אמנע מלדבר קצת בזה. והנה עונו גדול מנשוא מצד חומר העון עצמו עון אשת איש ובפרט שהתמיד בחטא זה שלש שנים רצופות והיה עמה בבית ושכיחא לי' בודאי שאין מספר לרוב פעמים שבא עליה ולא יספיקו לו שנות מתושלח למספר התעניות בתשובת המשקל לפי תשובות הרוקח שדבריו דברי קבלה ואין לדמות דבריו לדברי האחרונים. ... ואין דרכי לעיין בספרים הללו רק קצת אני זכור מילדותי. אלא שאומר אני כל זה אם היה התענית דבר המעכב בתשובה אבל באמת אין התענית רק דבר טפל לתשובה, ועיקר התשובה הוא עזיבת חטא וידוי דברים בלב נשבר חרטה בלב שלם התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא והיינו תשובה שישב אל ה' וירחמהו, וישב אל ה' היינו שידבק בו אבל שאר דברים תענית וסיגופים אינם עיקרים. ותדע הרי זה בלתי ספק שהתשובה מכפרת כפרה גמורה ודבר זה מפורסם בתורה ונביאים וכתובים ובשני התלמודים ובכל המדרשים והנביא אומר (יחזקאל יח) ובשוב רשע מרשעתו וגו' (שם לג) כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו וגו'. וגם זה אין ספק בו בזמן שסנהדרין היה נוהג אם עבר על חייבי מיתות ב"ד אחר ההתראה אף אם שהו עדים ולא באו לבית דין שנים רבות ובין כך עשה זה תשובה והרבה סיגופים ותעניות לאין מספר יותר ויותר מתשובת המשקל הנזכר ברוקח ושוב אחר כל התשובה באו עדים לב"ד והעידו הא ודאי שאין הב"ד משגיחין על תשובתו ושורפין וסוקלין לפי עונש החטא, והדבר יפלא כיון שודאי שהתשובה הועילה וכבר סר עונו וחטאתו נתכפרה למה יומת ונקי וצדיק אל תהרוג כתיב. ובהדיא אמרו בריש אלו הן הלוקין חייבי מיתות עשה תשובה אין בית דין מוחלין לו. אלא ודאי גזירת הכתוב הוא שאלמלא כן בטלו עונשי תורה בכללן ואין אדם שיומת בב"ד כי יאמר חטאתי והנני שב וכיון שהקב"ה רצה ליתן עונש מיתה על קצת עונות כדי שיתירא האדם מלעבור לכן נחוץ הוא שלא תועיל התשובה להציל ממיתת ב"ד. ואי ס"ד שתשובת המשקל הוא עיקר בתשובה א"כ ודאי שנאמר למשה מסיני כל עון ואשמה משקלה ומשקל תשובתה לפי ערכה, ומעתה למה לא יועיל תשובה להציל ממיתת ב"ד ואעפ"כ כל עונשי מיתת ב"ד לא יבוטלו דנחזי אנן אם סיגף עצמו לפי משקלו ובפרט שהרבה סיגופים יש שאין להערים כגון לישב ערום בפני הדבורים וגלגול שלג וכיוצא מהנזכר בספרי התשובה ומי שלא עשה לפי משקלו יומת בבית דין, וגם בתענית אין להערים שאם העדים יבואו תיכף לבית דין יומת שהרי עדיין לא התענה. ואין לומר דאכתי היו בטלים כל עונשי ב"ד משום דבשעת התראה הוא ספק פן יעשה תשובה והוה התראת ספק, הא ליתא דמן הסתם העדים יביאוהו תכף לב"ד, ועוד תינח למ"ד התראת ספק לא שמה התראה אבל למ"ד שמה התראה וכן קיימ"ל מאי איכא למימר, אלא ודאי שאין לסיגופים ותעניות עיקר מן התורה ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה. וזה יכול להיות ברגע אחד ואם אתה אומר שתשובה תציל ממיתת ב"ד בטלו כל דיני מיתות ב"ד. ואף שבארבעה חילוקי כפרה ארז"ל שאם עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים הרי שהיסורים עיקר הכפרה ואי אפשר לגמור הכפרה בלי יסורים. אומר אני הן אמת שצריך יסורים אבל כבר ארז"ל עד היכן תכלית יסורים אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים עיין שלהי פרק יש בערכין, הן אמת שדברי הרוקח דברי קבלה והרי הוא נתן תשובת המשקל, אומר אני שודאי נחוץ הוא לבעל תשובה כדי לשבור לבו הזונה שיוכל להתחרט בלב שלם וכל זמן שלא נשבר לבו אי אפשר להיות החרטה בלב שלם בלי ערמה וכל זה מן הסתם. אבל מי שיוכל לזכות יצרו ע"י התורה שכבר העידו חז"ל שאם אבן הוא נמוח וגם התורה מתשת כח לזה אני מיקל מאוד בתענית וסיגופים אבל החרטה ושבירת הלב והבכי זה נחוץ מאוד והמרבה בבכי במסחרים משובח. ויקיים וידוי דברים לקיים וחטאתי נגדי תמיד ויתודה ויתחרט. והנה צריך להתודות על חטא קטן אפי' מדברי סופרים שעבר שהרי כיון שזנה עם האשה קודם החתונה היה אסור לישא בתה כמבואר ביבמות ריש פרק נושאין על האנוסה הן אמת עתה שכבר כנסה לא יוציא כמבואר בהרמב"ם ובש"ע אה"ע סי' ט"ו סעיף י"ג מ"מ תחלת הנשואין עבר אדרבנן וצריך חרטה גם צריך להרחיק חמותו מביתו שלא תבא לביתו כלל שאם תרגיל לבא לבתה צריך לגרש את אשתו לפי דעת הרמ"א שם בסעיף כ"ז וק"ו שלא ידור בבית חמותו. וכבר ארז"ל חתן הדר בבית חמיו וכו' ק"ו זה שכבר

26. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב

27. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נו עמוד א

28. שמואל ב פרק יב פסוק ז - יט

29. רד"ק שמואל ב פרק יב פסוק יא

9

ועל זה אמר הנני מקים עליך רעה והשני מעשה אבשלום בבחירתו והוא מה שכתב ושכב את נשיך ורצה בהקדמתו להודיע לדוד בחירת אבשלום להראות את לבו בזה:

30. מלכים א פרק טו פסוק ה

אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וְלֹא־סָר מִכָּל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ כָּל יְמֵי חַיָּו וְכִּי בִדְבַר אֲוִירָה הִחֲתִי:

31. תהלים פרק נא פסוק - כא

(א) לִמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: (ב) בְּבוֹא־אֵלָיו נִתָּן הַנְּבִיא כְּאֲשֶׁר־כָּא אֶל־בֶּת־שֹׁבַע: (ג) חֲנָנִי אֱלֹהִים כְּסִסְגָּךְ כָּרֵב רַחֲמֶיךָ מִחֵה פִשְׁעֵי: (ד) הָרֵב כְּבִסְנִי מַעֲוִי וּמַחֲטָאתִי טְהַרֵּנִי: (ה) כִּי־פִשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע וְחַטָּאתִי נִגְדִי תִמִּיד: (ו) לֵךְ לִבְדֶּךָ חֲטָאתִי וְהִרַע בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדִבְרֶךָ תִּזְכֶּה בְּשִׁפְטֶךָ: (ז) הוֹדִיעֲנוּ חוֹלָלְתִּי וּבִחְטָא יִחַמְתָּנִי אֲמִי: (ח) הוֹאֲמַת חֲפָצְךָ בְּטָחוֹת וּבִסְתֵּם חֲכָמָה תוֹדִיעֲנִי: (ט) תַּחֲטָאֲנִי בְּאֲזוֹב וְאֶטְהַר תְּכַבֵּסֲנִי וּמַשְׁלֵג אֶלְכִּין: (י) תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תִּגְלִלְנָה עֲצָמוֹת דָּכִית: (יא) הִסְתַּר פָּנֶיךָ מִחֲטָאֵי וְכָל־עֲוֹנוֹתֵי מִחָה: (יב) לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ סָדָשׁ בְּקִרְבִּי: (יג) אֶל־תִּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אֶל־תִּקַּח מִמֶּנִּי: (יד) הַשִּׁיבָה לִּי שְׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי: (טו) אֶלְמַדָּה פִּשְׁעִים דָּרְכֶיךָ וְחַטָּאִים אֶלֶיךָ יָשׁוּבוּ: (טז) הַצִּילֵנִי מִדְּמִים אֱלֹהִים תִּשׁוּעָתִי תִּרְגַּן לְשׁוֹנֵי צִדְקָתְךָ: (יז) אֲדֹנִי שִׁפְתֵי תִפְתָּח וְפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ: (יח) כִּי לֹא־תִחַפֵּץ זָכַח וְאַתָּה עוֹלָה לֹא תִרְצָה: (יט) זָכַחְתִּי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁפָּרָה לִבִּי־נִשְׁפָּר וְנִדְבָה אֱלֹהִים לֹא תִבָּה: (כ) הִיטִיבָה בְּרָצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָּם: (כא) אַז תִּחַפֵּץ זָכַח־צִדְקָה עוֹלָה וְכָלִיל אַז יַעֲלֶוּ עַל־מִזְבִּיחְךָ פְּרִים:

32. מהר"ל נתיבות עולם נתיב התשובה פרק ב

מדת התשובה כאשר יתחרט האדם מעונותיו שעשה ושב אל הש"י בכל לבו, ואל יתמה האדם מאיזה טעם יועיל התשובה אחר שכבר חטא, והרי בב"ד של מטה אחר שעשה חטא שחייב מיתה אף שאנו יודעים שכבר שב בתשובה אינו פטור מן המיתה. ודבר זה מפני כי אין בב"ד של מעלה וב"ד של מטה שוים, כי בית דין של מעלה כמו שתחת ידם הרע שדנין על הרע כך דנין על הטוב ג"כ, ומפני כך אם האדם כבר עשה תשובה ותקן את מעשיו נדון לזכות בב"ד של מעלה, שכשם שהדין לרע תחת ידם כך מעשים הטובים דנין עליו, אבל בב"ד של מטה אין משגיחין על זה ודנין את האדם על הרע בלבד, ודבר זה בארנו בפרקים אצל מקח שוחד ע"ש. אמנם כי לפי הדברים אשר אמרנו כי התשובה הוא שייך מצד הש"י דוקא כי הוא בלבד מקבל שבים, ולפיכך בב"ד של מעלה דוקא מנקה לשבים ולא בב"ד של מטה, כי התשובה שייך אל הש"י כי מצד הש"י יש תשובה אל האדם לא זולת זה כלל, ולכך תמצא התשובה בבית דין של מעלה ולא בבית דין של מטה, ואדרבה החכמה אומרת חטאים תרדף רעה, וכן הנבואה, ואין התשובה רק מצד הש"י ולפיכך בב"ד של מטה אין דין שלהם מצד התשובה:

33. תלמוד ירושלמי מסכת מכות פרק ב הלכה ו

אמר רבי פינחס. טוב וישר. למה הוא טוב. שהוא ישר. ולמה הוא ישר. שהוא טוב. על כן יורה חטאים בדרך. שמונה דרך תשובה. שאלו לחכמה. חוטא מהו עונשו. אמרה להם. חטאים תרדף רעה. שאלו לנבואה. חוטא מהו עונשו. אמרה להם. הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לקודשא בריך הוא. חוטא מהו עונשו. אמר להם. יעשה תשובה ויתכפר לו. הנינו דכתיב. על כן יורה חטאים בדרך. יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.